

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН Ч.УЛААН ТАНАА

**МОНГОЛ УЛСЫН УУЛ УУРХАЙ,
ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД**

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Нэгдсэн үндэстний гудамж 5/1, Засгийн газрын II байр,
Утас: 32-63-67, Факс: (976-11) 31-13-81,
<http://www.mmhi.gov.mn>

2017.06.23 № 01/1448

танай _____-ны № _____-Т

Асуулгын хариу хүргүүлэх тухай

Та бүхнээс Монгол Улсын жоншны салбарын өнөөгийн байдал, хууль эрх зүйн орчин, цаашид авах арга хэмжээний талаар ирүүлсэн асуулгатай танилцлаа.

Жоншны салбараас улсын эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл буурч, хууль бусаар жонш олборлох, гарал үүсэл тодорхойгүй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх явдал нэмэгдэж, улмаар улсад татвар төлөхгүй байх, байгаль орчны нөхөн сэргээлт хийгдэхгүй байх нөхцөлүүд бүрдэж, ашигт малтмалын нөөцийн бүртгэл, хөдөлгөөний тооцоо будлиантах зэрэг хүндрэл бэрхшээл үүсч байгаа тухай асуудлаар тавьсан асуулгын хариуг хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хүлээн авч танилцана уу.

Хавсралт 4 хуудастай.

Хувийг: Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт.

Ц.ДАШДОРЖ

Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайдын
2017 оны 06 сарын 23-ны өдрийн
от албан бичгийн хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ч.УЛААН, Д.ТЭРБИШДАГВА НАРЫН
АСУУЛГЫН ХАРИУ

Асуулга 1.

Хайлуур жоншны салбарын үйлдвэрлэлийн өнөөгийн байдалд ямар дүгнэлт хийж байна вэ? Экспортыг орлох, төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх нөөц боломж байгаа эсэх талаар:

Хариулт:

Монгол Улс хайлуур жоншны нөөцийн хэмжээгээр дэлхийд Мексик, БНХАУ, ӨАБНУ-ын дараа 4 дүгээрт ордог бөгөөд өнөөдрийн байдлаар 163 орд, 545 илрэлд хайлуур жоншны 122.0 сая тонн хүдрийн буюу 48.3 сая тонн эрдсийн нөөц бүртгэгдээд байна. Дэлхийн нийт хайлуур жоншны баялгийг цэвэр жоншинд шилжүүлснээр 500 сая тонн гэж үнэлэгдсэн ба манай улсын хувьд дээрх нөөцийн 9 хувийг эзэлж байна.

Манай улсын хайлуур жоншны нөөцийн 90 гаруй хувь нь Төв, Дорноговь, Хэнтий, Дундговь, Сүхбаатар аймгуудад төвлөрч байна.

Улсын хэмжээгээр 2017 оны 06 дугаар сарын 01-ний байдлаар ашигт малтмалын ашиглалтын 1589 тусгай зөвшөөрөл хүчин төгөлдөр байгаагийн 11 хувийг хайлуур жоншны тусгай зөвшөөрөл эзэлж байна. 22.0 мянган га талбай бүхий хайлуур жоншны ашиглалтын 170 тусгай зөвшөөрлийг 132 аж ахуйн нэгж эзэмшиж байна. Дорноговь (69), Хэнтий (46), Дундговь (24) аймагт тусгай зөвшөөрлийн дийлэнх буюу 82 хувь нь ногдож байна.

Өнөөгийн байдлаар “Монголросцветмет” ХХК-ийн Бор-Өндөрийн уулын баяжуулах үйлдвэр, “Монголчехметалл” ХХК-ийн Чулуут цагаан дэлийн үйлдвэр болон Хажуу-Улаан, Дожир, Өргөн зэрэг хайлуур жоншны 20 үйлдвэр байгаагаас 8 нь ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй, бусад аж ахуйн нэгжүүд зөвхөн баяжуулах үйлдвэр барьж ашиглалтад оруулаад байна. Өөрийн уурхайгүй зөвхөн ойр орчмоосоо хайлуур жоншны хүдэр авч баяжуулах зорилгоор дэд бүтэц даган байгуулагдсан үйлдвэрүүд нь хуучин уурхайн овоолгууд болон жижиг уурхайнуудын бага агуулгатай хүдрийг (30-50%) баяжуулж экспортод гаргах зорилготой ажиллаж байна.

Мөн Засгийн газрын 2010 оны 308 дугаар тогтоолоор баталсан журмын дагуу Дорноговь, Дундговь, Төв, Хэнтий, Дорнод аймгийн 17 сумын нутагт хамаарах 1176.13 га бүхий 50 талбайд бичил уурхайгаар хайлуур жонш олборлож байна.

Хайлуур жоншны бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, экспортын хэмжээ 2012 оноос эхлэн буурах болсон. Тухайлбал, 2012 онд бүхэллэг жонш 484.4 мян.тн, флотацийн баяжмал 157.2 мян.тн-ыг үйлдвэрлэж байсан бол 2016 онд бүхэллэг жонш 167.7 мян.тн, флотацийн баяжмал 34.1 мян.тн-ыг үйлдвэрлэж, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, экспортын хэмжээ 3-4 дахин буурч, жоншны салбараас улсын төсөвт 2013 онд 6.4 тэрбум төгрөг төвлөрүүлж байсан бол 2016 онд 5.3 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлсэн. Энэ нь нэг талаас жоншны үйлдвэрлэлээр тэргүүлэгч орнуудын үйлдвэрлэл эрчимжиж, зах зээл дэх нийлүүлэлт нэмэгдсэн бол нөгөө талаас жоншны томоохон хэрэглэгч болох ОХУ, Украин зэрэг орнуудын хэрэглээ багассан нь жоншны үнэ буурахад нөлөөлсөн. Өөр нэг шалтгаан нь томоохон хэрэглэгч болох ОХУ-ын ОК “Русал” компанийн үйлдвэрлэлийн хэмжээ багасч, зарим үйлдвэрүүд хаагдсан явдал жоншны үйлдвэрлэл, экспортын хэмжээ буурахад нөлөөлсөн гол хүчин зүйл болж

байна. Жоншны эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэж, үнэ өссөн тохиолдолд дээр дурдсан 20 үйлдвэрийн үйл ажиллагаа жигдэрч, жоншны экспорт болон төсвийн орлогын хэмжээ нэмэгдэх боломжтой.

Асуулга 2.

Энэ салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, экспорт болон улсын төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх ямар бодлого, үйл ажиллагаа явуулж байгаа болоод үр дүн нь ямар байгаа талаар:

Хариулт:

Монгол Улсын жоншны салбарт “Монголросцветмет” ХХК томоохон байр суурь эзэлдэг. Тус компанийн Бор-Өндөрийн уулын баяжуулах үйлдвэр нийт олборлосон жоншны 85-90 хувийг дангаараа боловсруулж, баяжмал үйлдвэрлэдэг байсан боловч 2008 оноос бага, дунд чадлын баяжуулах үйлдвэрүүд шинээр байгуулагдаж, одоо жоншны 19 үйлдвэр нэмж бүртгэгдээд байна.

Монгол Улсын жоншны экспортын хэмжээ, мян.тн
(“Монголросцветмет” ХХК-ийн эзлэх хувь)

ДЭЛХИЙН ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ХЭРЭГЛЭЭНИЙ БАЙДАЛ

	2004	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Дэлхийн нийт үйлдвэрлэл	5060	6010	7520	7070	6770	6850	6250
Дэлхийн хэрэглээ	6100	6500	7010	7200	6500	5200	6000
Жоншны зах зээлийн үнийн өсөлт, бууралт	18,2%	9,4%	8,6%	44,7%	-23,6%	-26,2%	-9,7%

Жоншны үйлдвэрлэлийн хүчин чадлын илүүдэл, хэрэглээний бууралттай холбоотойгоор 2013 оноос дэлхийн зах зээл дээр жоншны үнэ буурч эхэлсэн. “Монголросцветмет” ХХК-ийн жоншны бүтээгдэхүүний чанар, стандарт олон улсын стандартад илүү нийцсэн байдаг боловч бусад компаниудын үйлдвэрлэлийн өөрийн өртөг бага учир илүү хямд үнээр бүтээгдэхүүнээ борлуулж байна. Хувийн хэвшлийн үйлдвэрүүд өндөртэй агуулгатай жонш худалдан авч боловсруулан гаргаж байна. Бор-Өндөрийн уулын баяжуулах үйлдвэр 280 м-ийн гүнээс харьцангуй бага агуулга /26%/-тай хүдрийг олборлон боловсруулж байна.

Бор-Өндөрийн уулын баяжуулах үйлдвэр 2013 он хүртэл ОХУ-ын зах зээлд 100-аас дээш мянган тонн жоншны баяжмал экспортолдог байсан бол ОХУ-ын ОК “Русал” компани криолитын 2 үйлдвэрээ зогсоож, хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн буюу

фторт хөнгөнцагааныг БНХАУ болон Литва Улсаас импортлох болсон болон техник, технологийн дэвшилттэй холбоотойгоор гангийн үйлдвэрлэлд хэрэглэгддэг хайлуур жоншны баяжмалын хэрэглээ буурсан нь экспортын хэмжээ буурахад нөлөөлсөн.

Засгийн газрын 2014 оны 220 дугаар тогтоолын дагуу ашигт малтмалын бүтээгдэхүүний борлуулалтын үнэлгээг Сангийн яам тогтоож, зарласан жишиг үнийг үндэслэн ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг тооцож байна. Тухайлбал, 2017 оны 05 дугаар сард Сангийн яамнаас ФК-75 маркийн 1 тн жоншны хүдэр, баяжмалын үнийг www.indmin.com эх сурвалжийг үндэслэн 234.38 ам.доллар гэж зарласан боловч “Монголросцветмет” ХХК дээрх бүтээгдэхүүнийг гэрээний үнийн дагуу 130 ам.доллараар борлуулж, гэрээний үнэ болон жишиг үнийн дүнгийн зөрүү 1 тн тутамд 104.38 ам.доллар байгаа нь “Монголросцветмет” ХХК-ийн санхүү, эдийн засгийн байдалд сөргөөр нөлөөлж байна.

Иймд “Монголросцветмет” ХХК болон Монголын жонш олборлогч, үйлдвэрлэгч, экспортлогчдын холбоо зэрэг аж ахуйн нэгж, байгууллагын саналыг үндэслэн ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, оновчтой тооцох, экспортолж байгаа бүтээгдэхүүний гарал үүслийг тодорхой болгох чиглэлээр холбогдох байгууллагууд /Сангийн яам, Гаалийн ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим/ хамтран ажиллах шаардлагатай байна.

Асуулга 3.

Хууль эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, татварын тэгш, шударга зарчмыг хэрэгжүүлэх, үндэсний үйлдвэрлэгчдийг дэмжих талаар ямар бодлого хэрэгжүүлж байгаа талаар:

Хариулт:

Салбарын хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, эдийн засгийн өсөлтийг хангах чиглэлээр Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, Ашигт малтмалын тухай хуульд 2016 оны 11 дүгээр сарын 10-ны өдөр оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр үүсмэл орд ашиглах эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн. Мөн Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсэгт: “Ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь уурхайн эдэлбэрээс олборлож худалдсан, эсхүл худалдахаар ачуулсан болон ашигласан бүх төрлийн бүтээгдэхүүний борлуулалтын үнэлгээнээс тооцож ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг улсын төсөвт төлнө” гэж заасан нь гэрээгээр хүдрийн овоолго, хаягдал боловсруулан борлуулж байгаа этгээд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөө шууд төлөх боломжгүйд хүргэж байсныг засч, Засгийн газрын 2017 оны 61 дүгээр тогтоолоор “Үүсмэл орд ашиглах тусгай зөвшөөрөл олгохтой холбогдсон үйл ажиллагааны журам” болон “Үүсмэл орд ашиглах үйл ажиллагаанд тавих шаардлага, үйл ажиллагаа эрхлэх журам”-ыг батлуулан мөрдөж эхлүүлээд байна. Мөн “Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох журам”-ыг шинэчлэн боловсруулж, Засгийн газрын 2017 оны 05 дугаар сарын 24-ний өдрийн 151 дүгээр тогтоолоор батлуулсан. Улсын Их Хурлын 2016 оны 45 дугаар тогтоолоор батлагдсан Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт: “Шинэ төрлийн татвар бий болгохгүй ба үндэсний үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого баримтлах ...”-аар заасан.

Иймд салбарын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, татварын тэгш, шударга байх зарчмыг хэрэгжүүлэх замаар үндэсний үйлдвэрлэгчдийг дэмжих бодлого баримталж ажиллана. Мөн ашигт малтмалын нөөцийн бүртгэл, балансын /нөөцийн хөдөлгөөний/ тооцоо хөтлөлт, түүнд тавих хяналтын тогтолцоог шинээр боловсруулж байгаа Уул уурхайн тухай хуулийн төсөлд тусгах замаар шийдвэрлэх болно.

Асуулга 4.

Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хайлуур жоншны бүтээгдэхүүнд гарал үүслийн гэрчилгээ олгодог болох замаар татварын бааз

суурийг өргөтгөх, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр /АМНАТ/-ийг бүрэн төвлөрүүлдэг болох, экспортын бүтээгдэхүүний борлуулалтын үнэлгээг хийж, жишиг үнэ тогтоох аргачлал, журмыг боловсронгуй болгох шаардлага байна уу? Энэ чиглэлээр хийгдэж байгаа зүйлийн талаар:

Хариулт:

Засгийн газрын 2013 оны 131 дүгээр тогтоолын дагуу “Экспортод гарч буй уул уурхайн бүтээгдэхүүний ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр тооцох зах зээлийн үнийг нийтэд мэдээлэх үүрэг бүхий Ажлын хэсэг”-ийг Сангийн сайд, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайдын 2016 оны 358/А/45 тоот хамтарсан тушаалаар байгуулан ажиллуулж байна. Тус Ажлын хэсэг экспортод гарч байгаа уул уурхайн бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнийг тухайн сарын 10-ны өдрийн дотор зарлаж, албан ёсны цахим хуудсаар дамжуулан нийтэд тогтмол мэдээлж байна. Тухайлбал, 2017 оны 6 дугаар сард 1 тн жоншны **флотацийн баяжмал** /ФФ-95 (364.8 ам.дол), ФФ-97 (372.5 ам.дол)/-ын дундаж үнэ **368.6 ам.доллар**, 1 тн **хүдэр, баяжмал** /ФК-75 (239.0 ам.дол), ФК-80 (255.0 ам.дол), ФК-85 (300.0 ам.дол), ФК-92 (324.7 ам.дол)/-ын дундаж үнэ **279.7 ам.доллар** байна.

Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг бүрэн төвлөрүүлэхийн тулд ашигт малтмалын хүдэр баяжмал, бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшинд тавигдах шаардлага, ангилал, жишиг үнэ тогтоох аргачлалыг боловсронгуй болгох, экспортын бүтээгдэхүүний гарал үүслийг тодорхой болгох шаардлагатай байна.

Жонш нь олон улсад биржээр арилжаалагддаггүй ашигт малтмал тул ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр тооцох үнийн эх сурвалжийг тогтооход хүндрэлтэй байдал үүсдэг. Мөн “Монголросцветмет” ХХК зэрэг байгууллагаас жоншны экспортын нэг цэгийн терминаль байгуулах санал гаргасныг яамны зүгээс судалж байна.

Асуулга 5.

Салбарын яамны зүгээс Монголын жонш олборлогч, үйлдвэрлэгч, экспортлогчдын холбоод, төрийн бус байгууллагатай хэрхэн хамтран ажиллаж байгаа талаар:

Хариулт:

Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны зүгээс салбарын аж ахуйн нэгж, байгууллага, мэргэжлийн холбоод, төрийн бус байгууллагатай хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллаж байна. Тухайлбал, Монголын экспортлогчдын холбоо, Монголын жонш олборлогч, үйлдвэрлэгч, экспортлогчдын холбоо, Монголын ашигт малтмал баяжуулагчдын холбоо зэрэг 20 гаруй холбоодыг эгнээндээ нэгтгэсэн Монголын уул уурхайн мэргэжлийн холбоодын зөвлөлтэй хамтран ажиллах Санамж бичгийг 2015 онд байгуулсан. Энэ хүрээнд Монголын жонш олборлогч, үйлдвэрлэгч, экспортлогчдын холбоотой хамтран “Хайлуур жоншны салбарын өнөөгийн байдал, хэтийн төлөв” сэдвээр зөвлөлөгөөн зохион байгуулж, “Монгол жонш” хөтөлбөрийн төсөл, экспортын бүтээгдэхүүний жишиг үнийн талаар санал солилцох зэргээр хамтран ажиллаж байна. Мөн дээрх холбооноос уул уурхайн үйлдвэрлэл, худалдааны тогтолцоог сайжруулах, бизнесийн таатай орчныг бүрдүүлэх, экспортын бүтээгдэхүүний гарал үүслийг тодорхой болгох зорилгоор “Монголын уул уурхайн салбарын худалдаа аж үйлдвэрийн танхим” нэртэй төрийн бус байгууллагыг байгуулж, дээрх ажлыг хамтран зохион байгуулах саналыг яаманд ирүүлснийг судалж байна.